

לעברך בברית

.....

ביאור לסדר הוידוי
לקראת יום כיפור

.....

הרב נתן אופנר

בהוצאת בית מדרש רעותא

אלול תשע"ה

© כל הזכויות שמורות

מותר להעתיק ולצלם לצורכי לימוד בלבד

סטודיו אביחיל
לוגו • אות • ספר
052-6509692

דברי תורה אלו מוקדשים
לעילוי נשמת היקר באדם, אהובנו

רון צוראל ז"ל

יו"ר הנהלת הישיבה

איש של חזון, איש של שלום, מלא אהבה לכל.
חיוכו המתמיד מילא שמחה ורוגע את כל הסובבים אותו.

אוהב ד' באמת.

פעל רבות לביסוסה והתפתחותה של הישיבה

מתוך אמונה גדולה, אופטימיות ועין טובה.

הלב ממאן לקבל את לכתו מעמנו,

חסרונו יורגש מאד לכולנו,

מאור פניו ונעימותו המתמדת

ימשיכו ללוות את כולנו בלבנו.

ת.נ.צ.ב.ה

הוידוי, תופס חלק נכבד מעבודת יום הכיפורים. מצוה מהתורה להתוודות עם התשובה. אך הוידוי כפי שמנוסח לפנינו לא תמיד ברור לנו, איננו מבינים את כל המילים, וחלק מהחטאים אינם משקפים לכאורה את מצבנו. יותר מכך – לרבים מאתנו נוצרת תחושה לא נעימה בעקבות הוידוי, דימוי עצמי קשה עולה מתוך עבודת הוידוי, ואיננו חשים את השמחה שבכפרת יום הכיפורים, את עמידתנו מול אבינו שבשמים המטהר אותנו ביום הזה ונוטע בנו כוחות מחודשים.

לתנועת הדיבור ולוידוי כסיפור של אהבה גדולה המטהרת את החיים הוקדש המאמר שבראש החוברת – וידוי של אהבה.

לאחר מכן בא פירוש שכל כולו שאוב ממפרשי הוידוי ומרבתינו נוחם עדן. מראשוני הראשונים ועד להגר"א, מהרמח"ל עד לרב קוק באורות התשובה ובמקומות אחרים, מאבות החסידות עד לרב צבי יהודה, ממפרשי הסידור ועד לרב סולוביצ'יק.

בכדי לא לפגוע ברצף, ובכדי שיוכלו הדפים הבאים להיות דפי עבודה ותפילה ולא רק דפי עיון ולימוד, בחרנו שלא לציין את המקורות המרובים, וכמו כן מיעטנו מאד בהערות שוליים.

את התוספות שמוסיפים בני עדות המזרח, ב'אשמנו בגדנו', ציינו ברקע אפור.

חילקנו לשלושה חלקים את הביאור: באותיות קורן דקות מופיע ליקוט קצר המפרש את פשט המילים, באותיות רגילות מופיע ביאור בדרך העבודה, הדן על משמעות החטאים ונטיות הנפש העמוקות המובילות אליהן, ובחלק השלישי, כהמשך, מופיעה תפילה לטהרה ולכפרה, לקנות מידות טובות מתוך אמון ושמחה.

בוידוי הציבור, מן הסתם יש פחות זמן להשתמש בכל הביאור והתפילה, ולכן השתדלנו בפירוש הקצר לציין ראשי פרקים המזכירים למתפלל במילים קצרות את הביאור הארוך יותר.

ויהיו נא אמרינו לרצון לפני אדון כל.

וידוי של אהבה

אחד החלקים החשובים ביותר במהלך תפילת יום הכיפורים הוא הוידוי, אומרים אנו אותו בערב יום הכיפורים במנחה, יש המוסיפים וידוי בין השמשות, ופעמים בכל תפילה נוספת. וידויים אלה, הנאמרים בתפילת היחיד ובתפילת הציבור מצריכים תשובה שלמה מכל חטא ועוון, לבל יהא הוידוי רק וידוי פה, ללא לב המתחרט על מעשיו הרעים, עוזבם ומקבל שלא לשוב לחטאו לעולם.

אכן ריבוי החטאים המפורטים בשני הוידויים, זה המתחיל ב'אשמנו בגדנו', וזה המתחיל ב'על חטא שחטאנו לפניך', עלול להחליש מאד את האדם. לצייר לפניו את דמותו כמלאת רוע, כבעלת כל כך הרבה מעשים רעים ונטיות רעות, עד שלב האדם נשבר בקרבו, מתייסר הוא על הרוע המבצבץ מכל פינה אליה הוא פונה, והלב מתמרמר בדכאון גדול, מתייסר בייסורים נוראים. האדם מביט על עצמו ואינו מסוגל להאמין שבידו לשנות ולהשתנות, כשמולו עומדים הררי חטאים.

וכשהוא משים אל ליבו שוידויים אלה מפרטים רק את שרשי החטאים, הוידוי הראשון, 'אשמנו, בגדנו', הבנוי על

סדר הא' ב' (והספרדים מוסיפים גם את אותיות מנצפ"ך), מסודר הוא על פי נטיות הנפש המניעות את האדם לחטוא. הוידוי השני, 'על חטא', מדבר כבר על ההוצאה לפועל, ולכן הוא בא' ב' כפול, על החטאים הנסתרים הניבעים מעומק הנפש, ועל החטאים הגלויים. שלכן בתפילת נעילה בה אנו מחזירים את הדברים לשורשם העליון, אנו אומרים רק את הוידוי הקצר, מפרטים רק את נטיות הנפש לפני התגלותן בחיים. אדם המשים ליבו לכל זאת, עלול הוא לשקוע בייאוש מר, כיצד יוכל להרים את ראשו, כיצד יוכל לתקן?

וכששם הוא את ליבו לסדר של הוידוי, עד שהוא רואה עד כמה שיטתיות יש בחטאים, עד כמה מסודרים הם ובאים, עד כמה ליבו בנוי בצורה כזו שניתן לסדר את חטאיו על פי סדר האותיות, מבנות המחשבה, מחפש הוא איזו נקודה טובה באישיותו ואין הוא מוצא. אז יפול ליבו בקרבו, יחיל וישב דומם.

כשחוזר הוא על הוידוי פעם אחר פעם, מקבע הוא בתוכו את הציור הפנימי הזה שלו, עד שאיך יוכל הוא להאמין שיום הכיפורים מכפר?! איך יוכל הוא להאמין שאפילו 'אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו, כש'לג ילבינו'?! אומר הוא זאת, לומד הוא זאת, אך ליבו לא מאמין.

אדם שחטאיו מתכפרים ביום הכיפורים הרי הוא מתחיל במוצאי יום הכיפורים את חייו מחדש לגמרי, אין לו את

משקעי החטא, אין לו את המגבלות שיצרו חטאיו, הוא מלא כוחות של קדושה וטהרה, ובת הקול היוצאת במוצאי יום הכיפורים ואומרת לו 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב את יינך', נשמעת בליבו.

הוא מרגיש שכרגע הוא מסוגל להתעלות ולהתרומם בלי גבול, אין מעיק ומפריע לדבקתו בריבון כל העולמים, אין מסך המבדיל בינו לבין כל אחד מישראל ומהעולם כולו, אין הגבלה לאהבה, אין הגבלה לשמחה, אין הגבלה לקדושה, אין סכסוכי נפש, אין ערבוב טוב ברע, אין עצב וכאון. אך כיצד יוכל הלב להאמין לאחר אחד עשר וידויים כאלה??!

כשמוסיפים אנו ולומדים את הוידוי, אנו מתפלאים על לשון הרבים שבו. האדם צריך לקחת אחריות על מעשיו, הוא בחר ברע, הוא גרם לעצמו לשקוע בביצה איומה זו של החטא, ולמה אין אנו לוקחים אחריות אישית אלא אומרים 'אשמנו'? כיצד, דווקא בשעה כל כך אינטימית, בשעה כל כך אישית, בה האדם מתכנס עם ליבו, הוא מביט בעין רעה על זולתו ומאשים גם אותו בחטא? וכשאומרים יחדיו את הוידוי, האם אין זה מקבע בתוכנו את היפך הרגשת לימוד הזכות והעין הטובה?

וידויים נאמרים תמיד כחלק מתפילה והם אף פותחים בתפילה. בוידוי של הכהן הגדול ביום הכיפורים מופיעה מילת תפילה ובקשה ללא שום פירוט – 'אנא', 'אנא השם חטאתי עויותי פשעתי לפניך'. אין הוא מבקש משהו

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, תְּבוֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתֵנוּ, וְאֵל תִּתְעַלֵּם
מִתְחַנְתָּנוּ, שְׂאִין אָנוּ עַיִן פְּנִים וְקָשִׁי עֶרְף לֹמֵד לְפָנֶיךָ ד'
אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא חָטְאנוּ, אֲבֵל
אֲנַחְנוּ וְאֲבוֹתֵינוּ חָטְאנוּ:

אשמנו אנחנו אשמים, אנחנו לוקחים אחריות על מעשינו
הרעים והחמורים, יצרנו שממון בנפשנו, מתוך שממה זו הפסקנו
את זרם החיים בינינו לאבינו שבשמים.

קודם כל אני מקבל עלי את האחריות למעשי,
לכוונותי, למחשבותי, להרגשותי, לדמיונותי ולרצונותי.
האדם הוא חפשי לחלוטין וממילא אם הוא חוטא עליו
מוטלת האשמה, ולכן אני בא היום ואומר 'חטאתי',
אשמתי. שורש החטאים הוא השממה, השממון, אוטם
הלב, איבוד התחושה הבריאה של הטוב, איבוד הטבעיות
של הקדושה. מכאן המקור לשוגג, הנובע מאיבוד טבע
הקודש של קרבת אלוקים.

והנה אנו באים לפניך רבוננו של עולם ומפילים תחנונינו:
רבש"ע אבינו אב הרחמן אנו רוצים להיות קרובים אליך,
לא להיות באוטם לב, להרגיש רגש של קדושה, לשמוח
במצוות ובמעשים הטובים, לשמוח בלימוד התורה
ובתפילה. אנו מתחרטים ומתוודים בלב שלם על תפילה
לא בכונה, על עבודת ד' לא בחיות, על עוונות ששגגנו

בהם, על אפאטיות ולב קר. אוי ריבוננו של עולם אנו רוצים להתחמם מאורך, לזכות לבכות אליך בלב נשבר, לשמוח במועדי קודש, להתפלל בלבב שלם ולעבדך עם כל כוחות החיים. בזכות היום הקדוש הזה כפר לנו על עוונותינו ואשמותינו והאר עלינו הארת קדושה עליונה.

בגדנו בגדנו באמון של הקב"ה בנו, והשבנו רעה תחת הטובות הגדולות אשר גמלנו, מתוך בגידה זו הפסקנו את גילוי הופעת ריכוז חסדי ד' אלינו ואטמנו את לבבנו, עד שהפכנו לבבנו לערל. בגדנו בחברים.

בגידה היא היפך האמון והאמונה. אמונה היא קשר החיים אל מה שלמעלה מהכרתו המצומצמת של האדם. אדם בוגד, הוא אדם שבתודעה שלו זונח את האמון, זהו שורש המזיד. בגדנו בכ רבש"ע, בגדנו בחברים, בגדנו במשפחה.

רבש"ע נפלנו בחוסר אמונה, ומתוך כך בגדנו, הכרתנו נפגמה, יסוד המזיד שבנפש התגלה. אוי רבוננו של עולם רב חסד, חדש עלינו חיים חדשים מלאי מתיקות, מלאי אהבת ד', מלאי אמונה לבל נבגוד, מלאי אמון בכל ומלאי אמון לכל, מלאי עין טובה החושפת כל הזמן את צד הטוב והגודל המצוי בחיים. מול את לבבנו ליראה ממך ולאהבה אותך.

שני שורשים אלו של חוסר בטבע ובהכרה, שוגג ומזיד, הם הבסיס והשורש לכל העוונות.

גזלנו כפשוטו, ודיני גזל רבים הם וכלול בהם היוק ראיה, מי שאינו משיב אברה, גזל שינה ועוד. גזלנו כוחות חיים וניתקנו אותם ממקורם על ידי עשיית עבדות.

גזל מקטרג בראש. תאוות הגזל שורשה הוא מחמדת ממון המלפפת את האדם יותר מאהבת חייו. בשורשו ריבוי הממון בנוי על חפץ הטבת הדורות הבאים. אבל הגזל לוקח טבע טוב זה והופך אותו להיות כלי להעצמת עצמו ורצונותיו הבהמיים כאילו הם הדברים היחידים הקיימים בעולם, הוא דוחק רגליו של האחר, ומשלה את עצמו שכך חייו מתרחבים מעבר להיקף המצומצם של אישיותו, לדורות עולם, שכך בחירתו מתגלה, שכך עוצמתו מתגלה, אבל בעצם האדם מופיע אז גסות וחושיות, ומעצים את תלותו בעולם החמרי. כך הוא כל העולם הפנימי של האדם שבשקיעתו בחטא הרי כל כוחות החיים נפרדים, וניצוצות ניצוצות מהם יורדים אל תוך עביות החומר. החוטא גזל הוא מתוכן חייו את היכולת לחשוף ולגלות במרחב החיים את תמצית הטוב שבהם, וכוחות החיים הולכים ומתפזרים.

רבש"ע, באים אנו אליך בלב נשבר, בבקשה, חדש עלינו חיים מלאי ארוכה למצבנו, העמידנו במקומו הראוי לנו ונזכר לעשירות אמתית. זכנו לעדינות ולקרבה אמתית לעולם הרוח, לעולם הקודש, גלה לנו את המרחב האמתי בו אנו חיים ומתוכו נמצא את מקומו, ואת כל חטאינו האר באור של גדולה להשיב כוחות חיים למקורם. תן לנו לבחור באמת, תן לנו את הכוח לבחור בחיים ומתוך כך